

HACILARI UĞURLARKEN

İrfan YÜCEL
Din İşleri Yüksek Kurulu Başkan V.

HAC, dinimizin beş esasından biridir. Hicretin 9. yılında farz kılınmıştır. Farziyeti Kitab (Kur'an-ı Kerim), sünnet ve icmâ ile sabittir. Hem mâlî, hem de bedenî, Yüce Rabbimizin emrine uyma ve rızasını kazanma yolunda pek çok zorluklara katlanmayı gerektiren bir ibadettir. Belirli şartları taşıyan müslümanlara, fevrî olarak (yani şartlar gerçekleştiğinde geciktirmeden) ömründe bir defa bu ibâdeti ifâ etmek farz-ı ayındır. Ancak, şartlar gerçekleştiğinde hemen edâ etmeyip, daha sonraki yıllarda hacceden kimselerin haccı da kaza değil, edadır. Hac, her yıl dilleri, renkleri, ülkeleri, kültürleri farklı; fakat hedef ve gayeleri aynı, milyonlarca müslümanın bir arada, hep birden tek Allah'a ibâdet edip yönelmelerini, birbirleriyle tanışıp kaynaşmalarını, müslümanların dert ve ızdıraplarını görüşüp, ortak çareler bulmalarını sağlar. Hac esnasında, günlük elbiselerinden soyunup ihram örtüsüne bürünen müslümanlar, zînet, servet ve dış görünüşle böbürlenmemeyi, insanlar arasındaki eşitliği, ölüm ve haşri unutmamayı fiilen yaşar ve öğrenirler. İhramlı için konulmuş olan yasaklar, haccedenjere-hie-kimseye, hatta haşerelere bile zarar vermeme, mahlukata şefkat ve merhamet, zorluklara sebretme melekesi kazandırır. Böylece hac farızasını edâ eden kimseler, Allah'a kulluk vazifelerini ifâ etmiş oldukları gibi, herkese karşı faydalı olma, hiç değilse zarar vermeme alışkanlığı kazanmış olurlar. Bu anlayışla haccedenler için Rasulü Allah (s.a.s.) Efendimiz: "Kim Allah için hacceder de bu (sırada Allah'ın rızasına uymayan) kötü söz ve davranışlardan sakınırsa, (kul hakları müstesna) annesinin onu doğurduğu günkü gibi (günahlarından arınmış olarak hacdan) döner"" buyurmuştur.

KISA TARİHÇESİ:

Haccın sebebi ve bütün namazlarda, kıblegâhımız olan Kabe, yeryüzünde Allah'a ibâdet için yapılan ilk binadır. Allah'ın emri ile, Hz.İbrahim ve oğlu Hz. İsmail tarafından, Mekke'de yapılmıştır. İnşaat bittikten sonra, Cibril (a.s) tavaf ve hac ibadetinin nasıl yapılacağını amelî olarak onlara göstermiş; Hz. İsmail de bunu Hicaz halkına öğretmiştir. Ancak, Hz.İbrahim'in tebliğ ettiği dinî hükümler zamanla unutulmuş; Mekke ve Kabe sanki putperestliğin merkezi olmuştur. Hz. İsmail'in öğrettiği hac menâsikinin yerini de, putperestlerin uydurdukları merasim ve şekiller almıştır. İslâm'dan önce müşrik arablar "içinde günah işlenen elbiselerle Kabe ziyaret edilemez." diyerek Beytullah'ı çini çıplak tavaf ve ziyaret ederlerdi. Ayrıca Kureyşliler, üstünlük iddia ederek diğer kabilelerle Arafat'a çıkmıyor, Müzdelife'de vakfe yapıyorlardı.'2' İslâmî hac, hicretin 9'ncu yılında farz kılındı. Fakat o sene Rasulü Allah (s.a.s.) haccetmedi. Hz.Ebû Bekir'i Hac Emiri olarak Mekke'ye gönderdi. Hicretin 8inci yılında Mekke fethedilmiş, Kabe putlardan temizlenmiş, Mekke halkı müslüman olmuştu. Ancak henüz müslüman olmayan müşrik kabileler, hala Kabe'yi çiril çıplak tavaf ediyorlardı. Diğer taraftan, arapların Cahiliye dönemindeki nesî uygulaması sebebiyle Hicretin 9'ncu yılında Arafat vakfesi ve diğer hac menâsiki, bu menasik için belirlenmiş olan zamandan önce yapılacaktı. Bilindiği üzere, Oruç, hac, kurban gibi ibadetlerin vakitleri kamer? aylara göre tesbit edilir. Kamerî yıl(ay senesi), yaklaşık 354 gün; şemsî yıl (güneş senesi) ise yaklaşık 365 gündür. Aradaki 11 günlük fark sebebiyle, hac günleri şemsî takvime göre her yıl yer değiştirir; bazan yaz, bazan da kış mevsimine gelir. Hac mevsiminin çok sıcak veya çok soğuk aylara rastlamaması ve diğer bazı ekonomik ve siyasî sebeplerle arablar, üç yılda bir, seneye bir ay ekleyerek o yılın aylarını 13'e çıkarırlardı. Böylece haccın edâ edildiği ayların isimleri değişmez; ancak aylar yer değiştirirdi. Fakat 33 senede bir, aylar tekrar aslî yerine gelirdi. Hicretin 10'ncu yılında da kamerî aylar

aslı yerlerine geldiler. Nitekim Peygamberimiz (s.a.s.) bir yıl sonra edâ ettiği "Veda Haccı"nda irat buyurduğu hutbede: "Ey nas! Devamlı dönmekte olan zaman, Allah'ın gökleri ve yerleri yarattığı ilk durumuna dönmüştür. Bir yıl, oniki aydır. Bunlardan dördü Zülka'de, Zülhice, Muharrem ve Recep, hürmetli aylardır..." buyurmuştur.<3> Kur'an-ı Kerim, müşrik arabların bu çirkin âdetini yasaklamış, "Hürmetli ayların yerlerine değiştirip geciktirmek, küfürde gerçekten ileri gitmektir. Bununla inkâr edenler şaşırılır. Allah'ın haram kıldığı aylann sayısına uydurmak için, onu bir yıl helal bir yıl haram sayıyor; böylece Allah'ın haram kıldığını helal sayıyorlar. Bu kötü işleri kendilerine güzel göründü. Allah, inkar eden bir kavme hidayet vermez"4' buyurmuştur. Rasulü Allah (s.a.s.) hac farizasını aslı günlerinde eda etmek istediğinden, o yıl hacca gitmedi. Hz.Ebu Bekir'i Hac Emiri olarak görevlendirdi. Bu, Kabe'yi müşriklerle müslümanların birlikte son ziyaretleri oldu. O yıldan sonra, hiç bir müşrik Allah'ın emri ile Mekke'ye (Harem bölgesine) sokulmadı. Hicretin 10. yılında Rasulü Allah (s.a.s.) 124 bin müslümanla birlikte hac farizasını yerine getirdi. Dinin tamamlandığını bildirerek, ashabı ile vedalaştığı bu hacda Peygamber (s.a.s) Efendimiz hac ibadetinin nasıl ifa edileceğini müslümanlara öğretti. Veda Haccı, Peygamber (s.a.s.) Efendimizin Medine'ye hicretinden sonra ilk ve son haccı oldu. Bu haccından 81 veya 82 gün sonra vefat etti.

HAC KİMLERE FARZDIR?

İslam Dini'nde bir kimsenin herhangi bir ibâdetle yükümlü sayılması için, müslüman, akıllı ve erginlik çağına ulaşmış olması gerekir. Bu üç şart, bütün ibâdetlerde aranır. Çünkü, müslüman olmayan bir kimse, ibadetten önce imanla yükümlüdür ve ibadeti Allah katında makbul değildir. Bu itibarla müslüman olmayanlar, ibadette yükümlü olmadıkları gibi, akıllı olmayan (deli, bunak) kimseler ve henüz erginlik çağından önce yaptıkları ibadetler nafîle ibadetlerdir. Bir kimseye namaz ve oruç gibi bedenî ibadetlerin farz olması için, bu üç niteliğe sahip olması yeterlidir. Ancak sadece bu üç niteliğe sahip olan her müslümanın, hac ibadetini yapabilmesi mümkün değildir. Çünkü bilindiği üzere hac, her zaman ve her yerde yapılabilen bir ibadet olmayıp, ancak Mekke de, Kabe ve civarında, belirli günlerde edâ edilen bir ibadettir. O halde bir kimseye hac ibadetinin farz olması için, bu kişinin haccın eda edildiği belirli günler içinde Mekke'de bulunabilme imkanına sahip olması gerekir. Bu imkan ise, yaş sağlık ve servet yönünden, hac yolculuğunu gerçekleştirebilecek bir güce sahip olmayı gerektirir. Çünkü yüce Rabbımız hiç kimseyi, gücünün yetmeyeceği bir sorumlulukla yükümlü kılmamıştır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de: "O'na yol bulabilenlerin (yani gücü yetenlerin) Beyti (Kabe'yi) hac ve ziyaret etmeleri, Allah'ın insanlar üzerindeki bir hakkı'dır"51 buyrulmuştur. Bu duruma göre bir insana hac ibadetinin farz olması için: Müslüman, akıllı, erginlik çağına ulaşmış olması; zaruri ihtiyaçları dışında hacca gidip dönünceye kadar kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin (aile efradının) normal geçimlerini ve hac yolculuğu ile ilgili her türlü masrafını karşılayacak maddî güce sahip olması gerekir. Ayrıca haccın edasının farz olması için, vücutça sağlıklı olması, hacca gitmesine mâni hissî bir engel bulunmaması, yol güvenliğinin bulunması, eşi ölmüş veya eşinden boşanarak ayrılmış hanımların iddet sürelerinin bitmiş olması ve yanlarında eşlerinin veya mahremlerinin bulunması da gereklidir.

VEKİL OLARAK HACCEDEN VEYA HAC MEVSİMİ DIŞINDA UMRE YAPAN KİMSELERE HAC FARZ OLUR MU?

Yukarda açıklandığı üzere hac, bu ibadeti ifa edebilecek güce sahip olanlar üzerine farzdır. Mekke civarında, mikat denilen sınırlar içinde ikamet eden müslümanlara vücutça sağlıklı olmak (meşakkatsiz yürüyerek eda edebilmek) şartı ile, fakir bile olsalar, ömürlerinde bir defa haccetmek farzdır. Çünkü bunlar masraf yapmadan yürüyerek haccedebilirler. Mikat sınırları dışında bulunan müslümanlar ise, sağlıklı bile olsalar yürüyerek haccetmekle yükümlü değildirler. Ancak, herhangi bir sebeple, hac mevsiminde mikat sınırları içinde bulunurlarsa, haccetme imkânı yani istitaat (güç yetme durumu) gerçekleştiğinden, fakir bile olsalar, üzerlerine hac farz olur.'6' Üzerine hac farz olmamış ve daha önce

kendisi için hacetmemiş olan fakir bir kimse, vekil olarak hacca gönderildiği takdirde, Mekke'ye varmadan ve henüz mikat sınırını geçmeden önce, vekili olduğu kimse adına niyyet edip ihrama girmektedir. Bu itibarla, o yıl kendi adına hacetmesi mümkün değildir. Gelecek seneye kadar orada bekleyip bir yıl sonra hacetmesi de, idarî ve maddî çeşitli engeller sebebiyle pek zor, hatta günümüzde imkansız gibidir. Esasen Suudi Arabistan, tekrar hac mevsimine kadar orada beklemesine izin vermeyecektir. Hac mevsimi dışında umre yapmış fakir kimseler için de durum böyledir. Bu itibarla ileriki yıllarda hacın farziyeti için gerekli şartlar gerçekleşmediği takdirde, başkası adına hacetmiş veya hac mevsimi dışında umre yapmış olan bu gibi kimseler üzerine, sadece Mekke'ye varıp Kabe'yi görmüş olmakla hac farz olmaz.'7'

HAC, HER YIL DİLLERİ, RENKLERİ, ÜLKELERİ, KÜLTÜRLERİ FARKLI; FAKAT HEDEF VE GAYELERİ AYNI, MİLYONLARCA MÜSLÜMANIN BİR ARADA, HEP BİRDEN TEK ALLAH'A İBÂDET EDİP YÖNELMELERİNİ, BİRBİRLERİYLE TANIŞIP KAYNAŞMALARINI, MÜSLÜMANLARIN DERT VE IZDIRAPLARINI GÖRÜŞÜP, ORTAK ÇARELER BULMALARINI SAĞLAR.

(1) Buhari, Tecrid Tercemesi, 6/60. Hadis No: 756

(2) Tecrid Tercemesi, 6/33

(3) Buhari, Tecrid Tercemesi. 10/401. Hadis No: 1654

(4) Tevbe (9) 37

(5) Al-i Imran (3) 97

(6) Ali el -Kari, el-Meslekül-mütekassıt (Irşadü's-sari ile birlikte) s. 28, Beyrut, ts.

(7) Irşadü's-sari. s.300